

FÜZETEK

VÁLASZTÁNYI

Baloldali kiskáté

Angyal Ádám tézisei és zsinórmértéke

1

Baloldali kiskaté

Angyal Ádám tézisei és zsinórmértéke

Ismeretek, tanok rövid, tételes összefoglalására vállalkoztunk.
Ez a kiskaté hitvallás és vezérfonal kíván lenni azzal a céllal,
hogy a baloldali gondolkodást terjesszék és fejlesszék olvasói.

A baloldal történelmi küldetése

A baloldal a társadalmi haladás elkötelezett képviselője. A haladás az emberek által végrehajtott vagy támogatott, azaz nem véletlen, törvényszerű vagy sorsszerű fejlődés.

Elveinek forrása az erkölcs, alapvető értékei az igazságosság, a személyes példamutatás és a felelősségvállalás a társadalom működtetésében. Elsősorban az elesettek, a hátrányos helyzetűek, a kiszolgáltatottak érdekeit képviseli.

A baloldalon múlik – és ez történelmi küldetésének értelme –, hogy mind az elméletben, mind a gyakorlatban megfogalmazza az adott helyzetre illő, humánus választ.

A baloldal a társadalom lelkiismerete

A mindennapi politikai gyakorlathoz képest a lelkiismeretre építeni idealizált álláspont. A baloldali politizálás azt jelenti, hogy az elveket a lehető legnagyobb mértékben kell a hétköznapi gyakorlatban érvényesíteni. Ez minél több területen eredményes, annál inkább szolgálja a haladást. A társadalmi haladást azonban nem csak a baloldal képviselheti, serkentheti. A szavak és tettek mércéje nem csak az, hogy megfelelnek-e a baloldal elveinek, értékeinek. A lényeg az, hogy szolgálják-e a társadalmi haladást, vagyis az egyéni és közösségi jólét növelését a jövő generációk iránt felelős módon, vagyis a környezet védelmét is biztosítva. Ezen keretek közt érvényesek a baloldali értékek.

A társadalmi haladás (progresszió) tartalma

A baloldal célja az egyéni és a közösségi jólét emelése, valamint a természeti és társadalmi környezet védelme. A társadalmi haladás az egész közösség és ezen belül minden egyes ember jobb életérzéséhez, magasabb életminőségéhez, a jobb környezethez vezető út. A baloldal a haladás emberi méltóság erősítésével történő (humánus) megvalósítását képviseli. A közösségi célokat, az emberek egyéni jólétét szolgáló és a környezetet védő lépések azonos fontosságúak. Nincs olyan közcél, amely az emberek életminőségét vagy a környezetet ronthatja.

Az általános vélekedés szerint a haladás döntően gazdasági fogalom. Ez csak korlátozottan helyes álláspont. A gazdaság, az üzleti élet, a nemzetgazdaság a társadalmi haladás jelentős forrása és motorja. Forrás abban az értelemben, hogy a haladást szolgáló és megvalósító javak, jövedelmek, vagyon többségét a gazdaság teremti elő. Motor abban az értelemben, hogy a gazdaság is rendelkezik azzal a társadalmi képességgel, hogy szervezett és célirányos módon megújítsa magát. A gazdaság mellett a társadalmi haladásra több más tényezőnek is hatása van. Ilyen tulajdonsága van például a művészeteknek és a tudománynak is. A gazdaság azonban hozzájuk képest különleges helyzetben van. Amíg a művészetek hatása a haladásra többnyire nem közvetlen, mondhatni áttételes, addig a gazdaság közvetlenül is megvalósítja a haladást. A tudományok hatásaira az a jellemző, hogy azok időben elhúzódva szolgálják az emberiség, a társadalom, ezen belül elsősorban a gazdaság érdekeit. A társadalmi haladást befolyásoló tényezők közt lehet megemlíteni a történelmi, földrajzi helyzeteket, az egyes társadalmi csoportok és vezéregyéniségek törekvéseit is. A hagyományos baloldali gondolkodás fontos alapvetése, hogy a gazdaság a társadalom alapja, alépitménye. Minden más társadalmi jelenséget abban az értelemben tekintettek felépitménynek, mondhatni következménynek, hogy megvalósulása a gazdasági viszonyok és eredmények függvénye.

A haladás értékelése szempontjából másik igen fontos megközelítés az egyénekre, a csoportokra, általában az emberekre vonatkozik. Haladásnak azt lehet tekinteni, ha a közvetlen, személyesen érzékelhető jólét is javul. Összefoglalóan ezt életminőségnek szokták nevezni. A gazdasági haladás, fejlődés mellett az életminőség jelentőségének elfogadása is elég általános a haladás értelmezői közt. Az életminőség megértésére, jellemzésére szolgáló információk jelentős része gazdasági jellegű. Ilyen például a jövedelmi és vagyoni helyzet, ami az életminőség fontos mutatója egyéni, vállalati, regionális, ágazati és nemzetgazdasági szinten is. Az életminőséget a gazdasági jellemzők mellett más tényezők – így a környezeti állapotok és az emberi tényezők is jelentősen meghatározzák.

A társadalmi modernizáció jellemzői

A köznapi szóhasználatban a modernizáción általában korszerűsítést, valamihez való felzárkózást értünk. A társadalmi modernizáció a külső és belső feltételek változásához való sikeres és folytonos alkalmazkodás képessége, vagyis a tanulás, fejlődés és újítás képessége. Általában az ipari társadalmakat nevezik modern társadalmaknak, hozzáátéve, hogy a modernség többet jelent, mint az ipari termelés növekedése, mert beleértik az iskolai végzettség növekedését, a társadalom nyitottságának növekedését, a demográfiai viszonyok megváltozását, az emberi viselkedés motívumainak, normáinak, értékeknek a megváltozását, valamint a politikai rendszer demokratizálódását.

A modernizáció alapvető jellemzői: hatékony piacgazdaság, magas életszínvonal, kiterjedt szociális védelem a társadalom hátrányosabb helyzetű rétegeinek, társadalmi integráció, az emberi erőforrások felhasználásának magas szintje, többpártrendszerű demokrácia, fejlett gondolkodásmód, értékek és normák, kultúra befogadása, stb.

A modernizáció fogalma érzékelteti: a gazdasági változások nem valósíthatók meg önmagukban, mert társadalmi, kulturális és politikai előfeltételeik vannak. A modernizáció meghatározása részben attól is függ, hogy ki milyen nézőpontból közelít a modernizációhoz, mint értelmezendő kategóriához. A modernizációs folyamatok, illetve modernizációs hullámok vizsgálhatók társadalmi, gazdasági, szociokulturális, kultúrtörténeti, társadalompszichológiai megközelítésből is.

A társadalom működésének alapelvei

A baloldal szerint a társadalom működési elve a demokratikus, alkotmányos közrend. A baloldal törekvése az alkotmányos hatalmi rendszer – a törvényhozás, kormányzás és jogszolgáltatás – pillérei mellett a többi hatalmi tényező, így elsősorban a gazdaság, a tudomány, a kultúra, a média, a helyi közösségek, valamint a civil szervezetek politikát befolyásoló szerepének érvényesítése. Ennek módszere az autonómia és a szubszidiaritás, az érintettek és tájékozottak bevonása és felhatal-

---

mazása a döntésekbe. A gazdaság motorja, alapvető szervezési módja a piacgazdaság, a magántulajdonon alapuló független vállalkozások versengése. A haladás baloldali szolgálata ezen belül különösen az élőmunka tisztessége és megbecsülése, a foglalkoztatás növelése felé irányul.

A baloldali gondolkodás történelmi gyökerei

A paternalizmus, a filantrópia, a munkás- és szakszervezeti mozgalmak, a liberalizmus, a marxizmus-leninizmus, a szociáldemokrácia, a szocializmus, a kommunizmus és más utópiák képezik a baloldali gondolkodás történelmi gyökereit. A tudományelméletekből a materializmus, agnoszticizmus, dialektikus logika, etikai objektivizmus, szociológia, történelemtudomány adták a legerősebb támogatást a baloldali gondolkodás fejlődéséhez. Történelmi értelemben a reformáció, a protestáns etika is hatással volt a baloldali gondolkodásra.

A baloldal jelenlegi képviselői

A környezetvédők, a közérdeket megtestesítő civil és érdekvédelmi szervezetek, a demokraták, a „harmadik utas” (Giddens – Blair – Schröder) gondolatokat vallók, és az azt meghaladó szellemi műhelyek, csoportok, intézmények, a szociáldemokrata és velük együttműködő politikai pártok, a balközép polgári erők, a liberálisok, a társadalmilag felelős vállalkozások, valamint az ezen elveket képviselő gondolkodók, politikusok a baloldal mai megtestesítői.

A baloldali ideológia alapja

A baloldali gondolkodás talpköve az erkölcsstan, a felelősség a társadalom sorsáért. Ezen belül a legjelentősebb vezérlő eszme a társadalmi igazságosság és szolidaritás megvalósítása, képviselése. A baloldal magáénak érzi a polgári demokráciák, az emberi jogok alapvetéseit, a szabadság, (esély-) egyenlőség és közösségvállalás (szolidaritás) eszméit, az élethez, szabadsághoz és tulajdonhoz való elidegeníthetet-

---

len jogokat. A baloldali politika elfogadja a vallás és világnézet szabad hirdetését és gyakorlását, ha az nem szélsőséges és nem irányul elítélő megkülönböztetésre.

A baloldali politika célja

A baloldali politika célja az etikus (demokratikus, alkotmányos) módon megvalósuló hatalomszerzés, -gyakorlás és -hasznosítás a közösség jóléte, az egyéni boldogulás és a környezet védelme érdekében. Ahol, és amíg a baloldal nem jut politikai hatalomhoz, addig, mint a társadalom lelkiismerete őrzi és képviseli a baloldali eszméket, a társadalmi haladást szolgálja. Ugyanakkor a baloldal elkötelezett a szélsőséges, kirekesztő, fajalapú, antidemokratikus gondolkodás elleni határozott fellépésre akár az alkotmányos keretek döntögetésével is.

A baloldal képvisellete

A baloldali gondolkodást politikai pártok és személyiségek, civil és érdekvédelmi mozgalmak, tudományos iskolák és a baloldali elveket elfogadó tömegek képviselik. Elsősorban a politikai elit részéről nem nélkülözhető a személyes elkötelezettség és példamutatás, a baloldali értékek megvalósítása és követése. A baloldali politika nélkülözhetetlen tulajdonsága a nyilvánosságképeség (átláthatóság). A baloldal politikáját a hitelesség kell, hogy jellemezze. A hitelesség a mindennapi politikusi viselkedésben olyan tulajdonságok összessége, mint a megbízhatóság, az átláthatóság, a felelősségteljeség és az elkötelezettség. A baloldali politikusokkal összeférhetetlen a közpénzeket érintő üzleti lobbizás, a közpénzek felhasználása (osztogatása) politikai jutalmazásra. A baloldal a kifejezetten politikai munkaterületeken túl ellenzi a politikai indíttatású munkahely- és beosztásszerzést. A hatalom közelsége nem lehet személyes előnyök és haszon forrása.

Társadalmi szerkezet

A baloldal céljai megvalósítása szempontjából a társadalom összetétele a munkamegosztásban elfoglalt szerep és a tulajdonhoz köthető helyzet értékelése mellett

---

a legfontosabb a **hatalomhoz és a közösségekhez fűződő viszonyok** alapján jellemezhető. Ezek közös tulajdonságaként az alábbi – legjellemzőbb – társadalmi tagozódás ismerhető fel:

1. politikai és gazdasági elit, a vagyonosok és hatalmi befolyással rendelkezők,
2. középosztály, az ön- és társadalomfenntartó emberek,
3. eltartottak, köztük a nincstelének és hátrányos helyzetűek.

A baloldal a fentiek közül elsősorban az eltartottak, nincstelének, hátrányos helyzetűek, valamint a hozzájuk kötődő kisebbségek képviselőjét szolgálja. Ez a baloldal etikai alapvetése, a társadalmi igazságosság szolgálata.

Baloldali politika

A társadalom meghatározó csoportjai közül a középosztály, ezen belül is a munkájukból élők, akik fenntartható, méltányos és élhető környezetet és közösséget képesek kialakítani képezik a baloldal politika erejét. A gazdasági elit érdekei nem azonosak a baloldal társadalmi igazságot és szolidaritást képviselő eszméivel. A politikai és egyéb (kulturális, tudományos stb.) elit baloldali elkötelezettsége szubjektív. A baloldali politikai döntések alapja az erkölcsi alapvetések mellett az ésszerűség (hatásvizsgálat). Az olyan döntések nem baloldaliak, amely magasabb érdekek tekintik a közgazdasági logikát, a politikai és jogfilozófiai elveket, az állam és pártérdeket, valamint a nemzetközi kötelezettségeket, mint a természeti környezet védelmét, a vállalkozások támogatását, az egyéni jólét és a közösségi felemelkedés szolgálatát. A baloldali politika mindennapi céljait és módszereit saját eszmevilágából, felismeréseiből, valamint a társadalom jelzéseiből, az egyéni és civil kezdeményezésekből meríti.

A baloldal társadalomképe

A társadalom működésének alapelve a demokrácia, amelyben az érintettek befolyás gyakorlásának széles a lehetősége. A demokrácia mércéje a döntések és a társadalmi értékek (fontosságok) viszonya, mennyire képes a közösség azokat meg-

---

őrizni és fejleszteni. A baloldal a közérdek képviselőjét, a közszolgálat megítélését a politikai pártállástól függetlenül tartja helyesnek. A baloldal az államéletben és önkormányzásban a szakmaiságot támogatja, a politikailag fejnehéz vezetést nem képviseli.

Környezettudatosság

A baloldal természeti környezettel összefüggő álláspontja annak védelme, kihasználásának, terhelésének és szennyezésének mérséklése. A baloldal a természeti környezetet, annak javait sem térben, sem időben nem tartja kisajátíthatónak és pusztán piaci megfontolások alapján hasznosíthatónak.

A gazdaság működési rendszere

Alapvető gazdaságszervezési elv a piacgazdaság, amely a tulajdon, a vállalkozás és a versengés szabadságára épül. A gazdaság működési feltételeinek összhangban kell lenniük a közösségi törekvésekkel. A piaci viselkedés és szabályozás nem érvényesülhet a társadalmi érdekek rovására. A baloldal szerint a gazdasági fejlődéshez a piaci rendszerek működtetése mellett társadalmi támogatás és szabályozás szükséges. A társadalmi, gazdasági és környezeti tényezőket együttesen kell értelmezni, köztük nincs fontosabb és kevésbé fontos. A közállapotokat, a társadalom fejlettségét a gazdasági, az életminőségi és a fenntarthatósági jellemzők együttese alapján lehet megítélni.

Gazdálkodási problémák kezelése

A baloldal a gazdasági problémák megközelítésében a nemzetközi, nemzeti, vállalkozói és egyéni érdekeket egyaránt fontosnak tartja. A közösségi érdekek érvényesülése és az egyéni boldogulás egyformán fontos, nincs közöttük elsőbbség (verseny és szektor-semleges gazdaságpolitika). A baloldal szerint az egyéni boldogulás a közösségi jólét megteremtésének alapja. A gazdasági felemelkedés motorjai a vállalkozások, legfőbb forrása az innováció. A vállalkozások hajtóereje a kezdeményező és

---

kockázat vállaló szellem, a pénztőke és az élő emberi munka. Ezek együttesen piaci viszonyok közepette érik el legjobb teljesítményeiket. A baloldal szerint a közpénzek felhasználásának megítélése szabályaiban (pályázati és verseny elbírálás) a versenysemlegesség mellett előnyben kell részesíteni a hazai, helyi és kisvállalkozásokat.

Nemzetgazdasági és vállalkozói érdekek összehangolása

A nemzetgazdasági, regionális és kisebb területi érdekek érvényesítése – bár a hatalmi rendszerek erre lehetőséget adnak – nem károsíthatja a vállalkozói, ezen belül a baloldal számára különösen fontos foglalkoztatási szempontokat. A gazdaság és ezzel a társadalom egésze motorját képező egyéni és társult vállalkozások működőképességének, versenyképességének megőrzése, javítása a baloldali gazdaságpolitika célja. A közösségi érdekek – elsősorban a pénzügyi források tekintetében – érvényesítése előrelátással, gondos gazdálkodással és – csak végső esetekben – megszorításokkal valósítható meg.

Foglalkoztatás

A baloldal figyelme, elkötelezettsége mind a verseny-, mind a közzféra területén elsősorban az emberi tőke működése, a foglalkoztatottság feltételeinek javítása felé irányul. A foglalkoztatottság társadalmi méretű növelése az egyéni, kis- és középvállalatok esetében támogatásra méltó. A közhatalom saját működésében és intézményeinél az ésszerűségi és pénzügyi meggondolások mellett a foglalkoztatás növelés céljait is kell, hogy szolgálja. A baloldal támogatja a foglalkoztatottak érdekvédelmi küzdelmét. A közszolgáltatásban az érdekvédelem nem akadályozhatja meg a közigazgatás és a közszolgáltatások üzemszerű ellátását.

A gazdaság sikertényezői

A gazdaság sikerének kulcsa versenyképesség, amely elsősorban a vállalkozások gazdasági és innovációs teljesítményeinek, vezetésének **minőségétől** függ. A bal-

---

oldal az etikus, társadalmilag felelős vállalkozásokat tekinti a gazdasági haladás legjobb képviselőinek.

Kiszolgáltatottság

Jelentős a hatalom, a közszolgáltatók és a jogrend részéről az emberek és vállalkozások kiszolgáltatottsága. A vállalkozások területén a kiszolgáltatottság legismertebb megnyilvánulása a kizsákmányolás, a méltatlan és aránytalanul alacsony munkavállalói jövedelmek. A baloldal elkötelezettsége a kiszolgáltatottság mérséklése, elsősorban a közjavakhoz és jogokhoz való hozzáférés esélyegyenlősége révén. A közigazgatási és piaci viszonyok közt fennálló kiszolgáltatottság kezelését a jogrend mellett érdekvédelmi intézményeknek kell ellátniuk.

Állami szerepek

Az állami és önkormányzati (közhatalmi) szerep tartalma a következőkre terjed ki:

1. a szabályozás, jogalkotás,
2. az ellenőrzés,
3. a (köz-) szolgáltatás,
4. az infrastruktúra fejlesztése és fenntartása,
5. és a jövedelemkezelés (gyűjtés és elosztás).

Az ezeket meghaladó közvetlen hatalmi beavatkozásokat a baloldal nem támogatja. Az alkotmányos hatalmi rendszernek a közhatalmi szerepvállaláson túlmenő, egyéb intézkedéseket, például gazdasági támogatásokat, különleges politikai célokat nem közvetlen beavatkozással, hanem a szabályozó (jogalkotó) és ellenőrző (hatalmi és jogszolgáltató) szerepen keresztül kell megoldania. A baloldal szerint a közhatalmi szerepeket erősíteni indokolt, az azon túlnyúló tevékenységeket pedig a szabályozó, az etikai, a piaci és egyéb összehangoló megoldásokra és szokásokra kell bízni. A közhatalom kevés, de erős jogosítványokkal, egyszerű és átlátható döntési rendszerekkel rendelkezzen.

Alapvető állami feladatok

A baloldal szerint az állam és az önkormányzatok szolgáltatási feladatai közül a közoktatás, az egészségügyi alapellátás, valamint a megélhetési minimumot biztosító szociális háló és nyugdíjrendszer kialakítása és fenntartása – összességében a **nemzeti minimum** – közösségi forrásokból kell, hogy megvalósuljanak. Ezeket piaci (magán-) intézmények és megoldások is célszerűen kiegészítik. A tulajdon általános és mindenkire egyaránt érvényes védelmén belül a közösségi tulajdon kárára elkövetett szándékos (csalárd) cselekedeteket a baloldal különösen súlyosnak ítéli, beleértve a közteherviselés alóli kibúvást is.

A közszolgálatok szervezése

A közszolgálatok a baloldal szerint nem csupán a piaci szokások és érdekek alapján kerülhetnek megszervezésre. A közszolgálatokért az állam akkor is felelős, ha azok üzletileg nem haszontermelők. A baloldal a közéleti tisztaság jelentős akadályát a bürokráciában, és a „korpásodásban” (korrupció és pazarlás) látja. Mindkettőre jellemző az intézményesülés, amellyel szemben a politikai, jogi, erkölcsi és a szakmai fellépés mellett meg kell szervezni a társadalmi támogatást is. A baloldal támogatja a célzott közösségi források demokratikus, civil szervezetek és érintett közösségek közreműködésével megvalósuló elosztását, ha az nyilvánosságképes (átlátható) és szigorúan ellenőrizhető (számom kérhető).

Köztulajdonú vállalkozások

A köztulajdonban álló vállalatok irányítása nem (ön-) kormányzati feladat; az nem jelentheti a közhatalom közvetlen beavatkozását a cég működésébe. Az állami hatósági feladatokat el kell választani az üzleti, gazdálkodói tevékenységektől, azok nem olvadhatnak össze. (A közhatalom, mint gazdasági szereplő nem szuverén és nem immunis.) Köztulajdonban olyan gazdasági vállalkozásokat indokolt tartani, amelyek működése közérdeket, így ellátási, ellenőrzési vagy biztonsági célokat szolgál és ennek érdekében a tisztán piaci elvárásoktól (például nyereségtermelés) eltérő gazdálkodás is indokolt.

A társadalmi különbségek mérséklése

A rászorultakat támogató megkülönböztetés (pozitív diszkrimináció) a baloldal szerint ott indokolt, ahol a tapasztalatok szerint az általános társadalmi működési szabályok és szokások szerint a hátrányos helyzetek nem küszöbölhetők ki. Ilyenek elsősorban a területi és foglalkoztatási hátrányok, a szegénység, valamint a cigányság – ezekkel részben összefüggő – helyzete, továbbá a kivállalkozások.

Nemzeti elkötelezettség

A baloldal internacionalista hagyományai mellett figyelmet, megértést kell, fordítson a nemzeti értékek és szempontok érvényesítésére. A nemzeti kincsek, vagyon és lehetőség kihasználása a baloldali elkötelezettség része. A nemzet tagjainak (magyaroknak és a velük együtt élő más nemzetiségieknek) összetartozása, ezzel kapcsolatos jogaik és megnyilvánulásaik elismerése, méltánylása az államhatároktól függetlenül a baloldali nemzetpolitika alapvetése. Ezen belül különösen fontos a határokon túl élő magyarok befogadásának (ha erre igényük van) elismerése, megszervezése, ugyanakkor a szülőföldön maradás támogatása. A határokon túli magyarok szerveződéseinek, kulturális, tudományos, hagyományőrző, stb. mozgalmainak, megnyilvánulásainak támogatása az elkötelezettség fontos része. E tekintetben a kulturális és közigazgatási **önrendelkezés** (autonómia) tekinthető elfogadható megoldásnak.

A nemzetpolitika része a határon belüli nemzetiségi, etnikai és vallási kisebbségek szerveződéseinek, közéleti szerepvállalásának támogatása. A politikai nemzettudattal összefüggő megnyilvánulásokat össze kell hangolni a külpolitikai gyakorlattal, az államközi kapcsolattartással, a politikai megnyilvánulásokkal (ide értve a szeparatista, autonómia és függetlenségi törekvések kezelését is).

A baloldali nemzeti gondolkodás része az együttérzés, empátia más nemzetekkel, kisebbségekkel, hátrányos vagy üldözött népcsoportokkal; a megkülönböztetés és a kirekesztés elutasítása, az ilyen jelenségekkel szembeni tevőleges fellépés. A nem-

---

zeti ügyek megoldásában a megegyezések képviselője, az erőszakos és provokatív megnyilvánulások elvetése, konfliktuskerülő viselkedés a helyes módszer.

A nemzetpolitikai elkötelezettségek az oktatási, kulturális, hagyományápolási célok közt jelenjenek meg, ezekre anyagi erőforrásokat is kell irányítani. A hazafias nevelés megalapozza a hazaszeretetet. Fontos a történelmi, földrajzi, élettani, művészeti oktatásban a hazára vonatkozó ismeretek erőteljes kidomborítása.

A baloldal elsősorban a környező országok, valamint az Európai Unió érdekeinek méltánylásában látja és keresi hazánk világpolitikai és világgazdasági lehetőségeit. A világ minden országával és népével az együttműködést a jóindulat, a közös érdekek és a kölcsönösen elfogadható erkölcsi (politikai) normák alapján kell megvalósítani.

A szocialista korszak értékelése

A szocializmusnak nevezett történelmi korszak legjelentősebb előnye a társadalom tagjainak meghatározó többségére érvényes igazságosság, legjelentősebb gyengéje pedig az emberi (szabadság) jogok korlátozása és a gazdasági hatékonyság alacsony volta. A szocialista korszak elismerhető vívmányai: nagyobb létbiztonság, teljes foglalkoztatottság, a születéskori társadalmi hátrányok mérséklése, a mezőgazdasági nagyüzemek megszervezése, az állami tervgazdaság eredményei. Ezek a tapasztalatok hasznosíthatóak a piacgazdaság szervezése során is.

Közjó

A közjóban, melynek emelése a társadalmi haladás elengedhetetlen része, az anyagi javakhoz és életfeltételekhez (lakás, ruházat, élelem), a közösségi szolgáltatásokhoz való hozzájutás az egyik alapvető tényező. A közjó része továbbá a megbízható emberi (például családi és közösségi) kapcsolatok rendszere. A közjó része az önmegvalósítási lehetőség, a boldogsághoz való jog, a képzettség elérése, az egészség és az ennek megfelelő életvitel feltételeinek biztosítása, a kulturális önazo-

---

nosság lehetősége. A közjó megvalósulása fontos része a társadalmi munkamegosztásban, szerepvállalásban való részvétel, másképp a megélhetést biztosító és a közösség szempontjából is hasznos foglalkozás lehetősége. Mindezt elsősorban maguk az emberek érzékelhetik, bár sok törekvés irányul arra, hogy mérhetővé váljon. A közjó emellett közvetlenül nem érzékelhető tényezőket is tartalmaz, mint biztonság, előreláthatóság, környezeti elfogadhatóság. Összességében a közjó a fenntarthatóság, élıhetőség, méltányosság együttes megvalósulása.

Ideológia

Az ideológián olyan, általános világnézeti jellegű (filozófiai és/vagy vallási és/vagy gazdasági és/vagy politikai) eszmék egységes elméletté szervezett rendszerét értjük, mely megkísérli az (aktuális vagy a mindenkori) emberi társadalom kritikai leírását, és ennek alapján, irányelveket állapít meg annak működtetésére nézve. Utóbbi elvek tartalmazhatnak az egyén számára ideális viselkedési módokat, a közösségi irányításának formáit, illetve hasonló gyakorlati elveket. Az ideológiáknak azonosító és mozgósító funkciója is van.

A politikában valamilyen személy, csoport, osztály, réteg, párt, esetenként tudományosan is alátámasztott véleményét a társadalom különféle problémáiról és azok megoldásáról - ideológiának nevezik. Az ideológiák alapja az értékrend, a hit, politikában az elkötelezettségek. Úgy is mondhatni, hogy az ideológia nem más, mint valamiféle elméleti stratégia, megközelítés a világ dolgaiban való eligazodáshoz. Az ideológia híd a világnézet és mindennapi élet jelenségei és problémái közt.

Az egyes politikai ideológiák abban különböznek, hogy másképp értelmezik a közösségek szerepét, a jogokat és kötelezettségeket, az egyenlıséget, az igazságosságot, az állam feladatát. A különbözı ideológiák másképp vélekednek a gazdaság szabályozásáról.

Az ideológiák fontosabb funkciói: ismeretközlés, mozgósítás, lelkesítés, érték közvetítés, csoportképzés. A baloldali ideológia szerepe a társadalmi haladás képviselése.

Szocializmus

A huszadik században a húszas évektől a nyolcvanas évekig elsősorban Közép és Kelet-Európában, a szovjet befolyási időszak alatt megvalósult társadalmi és gazdasági berendezkedést szocializmusnak, más megfogalmazásban államkapitalizmusnak nevezték. Ez a következő jellemzőkkel rendelkezett:

1. A közösségi (állami és szövetkezeti) tulajdonlás erős túlsúlya gazdaságban és azon kívül is.
2. A politikai hatalom birtokosa csak egy (magát baloldalinak nevező) párt volt, a többi pártok gyakran még létfeltételeikben is tiltottak.
3. A társadalom és a gazdaság tevékenységét központi tervezés hangolta össze, az egyéni és helyi érdekek csak ezek keretei közt érvényesülhettek.
4. Az államélet demokratizmusának látszatát keltették, de a közakarat érvényesülését normatív és erőszakos módszerekkel is korlátozták.
5. Igen gyakori a nepotizmus, a kontraszelekció, a hatalom megőrzése érdekében ápolt személyi kultusz.
6. A kormányzó erőket és a döntéshozókat a politikai hatalmat gyakorlók közvetlenül irányították.
7. A hatalom fenntartásának eszköze az elnyomás mellett a paternalizmus, a csekély gondoskodásért is cserébe jelentős lojalitást követelő rendszer.
8. A hatalmat politikai, adminisztratív és bürokratikus gépezetek tartották kézben.

Szociáldemokrácia

A baloldali ideológia és politizálás alapját a XIX. sz végétől – eltekintve néhány eltéréstől, így különösen a bolsevizmustól – szociáldemokráciának lehet nevezni. Ez a következő jellemzőkkel rendelkező ideológia.

1. A gazdasági (piaci) teljesítmények a társadalmi teljesítmények részei, azokért a gazdaság (korábban: annak tulajdonosai) felel a társadalomnak.
2. A piaci szabályok szerinti versengés és a társadalmi igazságosság szerinti (központi) újraelosztás (azaz az együttműködés, szolidaritás) együtt érvényesülnek.

-
3. A tulajdonosi érdekekkel a közösségi érdek, a tulajdonosi jogokkal az emberi jogok egyenrangú társadalomszervezési elvek.
  4. A társadalom teljesítményeit a munkavégzők hozzák létre, elsődlegesen az ő érdekeik szerint kell a társadalmakat szervezni.
  5. A koruk, állapotuk okán munkát nem végzők érdekeinek képviselője a munkavégzők társadalmi kötelezettsége.
  6. A (politikai) hatalom birtokosait alapvetően demokratikus – választásos – módon kell kényszeríteni az egyéni és közösségi célok összehangolására, az igazságosság és hatékonyság érvényesítésére, a szabadság és egyenlőség megvalósítására.
  7. A politikai hatalom (állam és önkormányzatok) kötelessége a társadalmi minimumok (oktatás, egészségügy, szociális ellátás) szolgáltatása.
  8. A magángazdaság teljesítményei illeszkednek a közcélokhoz és szolgálják a közjót is.

A kapitalizmus bírálata

A baloldali gondolkodók kapitalizmus- (újabb változataiban: piacgazdaság-, szociális piacgazdaság-) bírálatai az ideológiájuk jelentős részét tették ki. Jelentős részük a társadalmi igazságtalansággal, a kizsákmányolással és a szolidaritás hiányával bírálta a kapitalizmust. Később a kritikák középpontjába a fogyasztás erkölcsi fölényének (ethosának) értelmezése került. A fogyasztás- (azaz piac-) központú társadalomszerveződés ugyanis nem igazságos; kizárja a fogyasztásra kevésbé képes csoportokat a társadalmi haladás előnyeinek élvezetéből. Maga a kapitalizmus is már a piaci igények kielégítése terén a termék- és szolgáltatás felhasználói piacok helyébe a tőkepiacot állítja. A tőkepiaci megfelelés ma már a vállalatoknak és a nemzetgazdasági elemzőknek gyakran fontosabb, mint a jólét, az erkölcsösség vagy a piaci részesedés hagyományos fogalmai. A kapitalizmus a társadalmat alapvetően a gazdasági (piacgazdasági) rend működtetésére használja. Ennek következtében mindazok a társadalmi problémák, melyeket a piaci viszonyok közt nem lehet

---

kezeleni, súlyos teherként nehezednek a társadalom vállára. Ezek részbeni megoldására szolgál a szociális piacgazdaság, amely a társadalmi szolidaritás eszméit igyekszik az önérdek érvényesítő piacgazdaság feltételeivel összehangolni. A társadalmi problémák megoldását támogatják a demokratikus jogosítványok és a jóléti (gondoskodó) államok elvei is.

Életminőség

A gazdasági helyzet meghatározó, de mellette más tényezők is igen jelentős életminőség alkotók. Ezeket elsősorban emberi tényezőknek szokták nevezni. Közük fontos helye van az oktatásnak, a képzettségi szintnek. Általános az a vélekedés, hogy a magasabb képzettség jobb életminőséget is jelent. Ide tartoznak az egészségügyi ellátást jellemző adatok, köztük például a várható élettartam. Az a nézet is általános, hogy a magasabb várható élettartam jobb életminőséget jelent. Élhetőségi feltételnek tekinthetőek a természeti környezeti állapotok is. Hasonlóképp a szociális ellátások mértéke és terjedelme, a szociális hálónak nevezett rendszer is életminőséget, társadalmi gondoskodást tükröz. Baloldali megközelítés szerint az életérzés, vagyis a boldogság, az elégedettség is fontos. Figyelemre méltó, hogy az elégedettségi elemzések a logikusnál sokkal alacsonyabb szintű kapcsolatot mutatnak a gazdasági, jövedelmi helyzet, az iskolázottság és az egészségügyi szolgáltatások, valamint az életérzés közt. Az objektív mérőszámok alapján igen hátrányos helyzetű emberek és csoportok egyéni és társadalmi életérzése, elégedettsége gyakran magasabb szintű, mint a kedvezőbb objektív tényezővel rendelkező csoportoké.

Az élhetőség egyszerű értelmezése a megélhetési lehetőségek megteremtését jelenti. Élhetőnek azonban nem csak az elviselhető körülményeket lehet tekinteni. Élhető alatt az elégedettségre, az öröme is okot adó környezetet kell érteni. Az élhetőség a társadalmi és környezeti tényezők összehangolásának következménye és eredménye. Az élhetőség, az életminőség csúcsa a boldogulás és a boldogság (flow).

Fenntarthatóság

A haladás értelmezésében igen jelentős tényező a fenntarthatóság. Ez az eredetileg a természeti környezeti tényezőkre vonatkoztatott fogalom kiterjed a társadalmi lét igen sok területére. Fenntartható természeti környezetnek azt tekintik, amelyik úgy biztosítja a jelenkor emberiségének működési és létfeltételeit, hogy eközben nem veszélyezteti az utánunk jövő generációkét sem. A fenntarthatóság fogalma a természeti környezeten túl azonban értelmezhető a társadalmi szerkezetre és a társadalmi berendezésre (infrastruktúra), valamint akár a települési hálózatokra vagy a kisebbségek kultúrájára is. A társadalmi feltételek szempontjából is értelmezett fenntarthatóság a foglalkoztatási lehetőségeket is tartalmazza: a munkaképes és munkára vágyó emberek számára a munkalehetőség megteremtése alapvető fenntarthatósági feltétel. Ez a jövedelem szerzési alkalmakon kívül az emberi méltósággal és a társadalmi lét természetével is összefügg.

A fenntarthatóság kiterjed a gazdasági és jogi nézetekre, elvekre is. A piacgazdaság például, mint általános és gazdasági (ön-) szabályozó rendszer úgy tűnik, önmagában, más beavatkozások nélkül fenntarthatatlan. Különleges és válságos helyzetben a piaci mechanizmusok, valamint igen sok általánosnak vélt és elfogadott közgazdasági törvény nem működik. Fenntarthatatlanok például azok a törekvések is, melyek valamely politikai, kormányzati szándék érdekében olyan pénzügyi, finanszírozási gyakorlatot követnek, amely túlköltekezéshez, indokolatlan mértékű beruházáshoz vagy fogyasztáshoz vezetnek. Példa erre a fegyverkezési hajszája, a forrásokkal nem rendelkező jóléti politika vagy a befizetéseket és tőkefelhalmozásokat hozamát jelentősen meghaladó nyugdíjrendszer. Ezek nyomán az államháztartási egyensúlyok megbomlanak, egy ország eladósodhat, az adósságszolgálat nyomasztó teherként nehezedik a központi, a helyi, a vállalati és az egyéni költségvetésekre.

A fenntarthatatlanság jeles példái a gazdaságban gyakori buborékok, luftballonok. Ilyenek lehetnek a manipulált tőzsdei termékek, innovatívnak feltüntetett pénzügyi megoldások, fedezet nélküli hitelezés, pilótajátéknak nevezett konstrukci-

---

ók, ügyletláncolatok mögé bújtatott nyereszkesedés, valamint a mesterségesen fel-pumpált keresetek. Gyakori a félrevezetés, a befektetők, hitelezők, fogyasztók megtévesztése, amelyek következtében az érintettek jelentős károkat szenvednek. A társadalmi megoldások közt is fellelhetők fenntarthatatlan állapotok, mint a diktatúrák, előjogok és kiváltságok rendszere, kasztrendszer, emberi jogok megsértése stb.

Fenntartható rendszerek

Társadalmi értelemben a fenntartható rendszerek, megoldások a következő tulajdonságokkal rendelkeznek:

1. (ön-) finanszírozható,
2. az érintettek által (társadalmilag) elfogadható és elfogadott,
3. működőképés,
4. megfelel az etikai normáknak és a jogi követelményeknek,
5. van társadalmi kontrollja (átlátható és szabályozható).

A fenntarthatóság a fentiekén túl az élő és élettelen természettel (vagy, ahogy másképp nevezik, a környezettel – öko-, bio- és natúr rendszerekkel) való kapcsolat. Ennek alapvető követelménye, hogy az ember ne károsítsa, ne veszélyeztesse, és ne zsákmányolja ki a természet adottságait és erőforrásait. A kizsákmányolás, azaz a túlzott hasznosítás mértékét a különböző lábnyomokkal (öko, szén, energia, termőföld, víz stb.) szokás kifejezni. Ez arra ad választ, hogy valamely természeti erőforrásból egy emberre vagy szervezetre számítva mennyi áll rendelkezésre, illetve mennyit használ fel.

Demokrácia

A demokrácia az emberi szerepvállalás (lehetősége) az életet, sorsukat befolyásoló folyamatokban. Elsősorban az érintettség alapján lehet a demokráciát értelmezni: ha azok, akiknek sorsáról szó van, lehetőséget kapnak arra, hogy abba beleszóljanak, akkor lehet demokratikus megoldásról szó. A demokratikus beavatkozás, rész-

---

vétel több módon, több szinten megvalósulhat. A legalapvetőbb a tájékozódás, tájékoztatáshoz való (passzív) jog. Ennél erősebb a véleménynyilvánítás (reaktív) joga. Még többet jelent a részvételi (proaktív) jogosítvány. A demokratikus megoldások kiteljesedése a döntési (preaktív) lehetőségeket is magába foglalja. Mindezek a demokratikus megnyilvánulások annál erőteljesebbek, minél inkább áthatják a társadalom egészének, minden szintjének működését. A demokrácia nem a mindenben és minden szinten való érdekérvényesítést jelenti. Demokrácia csak ott és olyan mértékben lehet hasznos és támogatható, ahol az érintettség közvetlen és az emberek beavatkozásával elérhető előnyök más csoportoknak nem okoznak kárt vagy hátrányt. A demokráciát nem elég a többségi hatalom gyakorlással azonosítani. Ezen túlmenően az érintettek részvétele, érdekérvényesítése, beleszólása a hatalmi döntésekbe a demokrácia fontos jellemzője.

Piacgazdaság

A piacgazdasági megközelítés több mint gazdaságszervezési alapelv. A piacgazdaság motorja az egyéni érvényesülés, mindenki, minden vállalkozás vívja meg a maga harcát a sikerért. A kapitalizmus korai ideológiája is felismerte, hogy ha a vállalkozások sikeresek, akkor az egész társadalom jól jár. A versengés és az egyéni érvényesülés hatalmas motor, amely azonban károkkal is jár. Akiknek ugyanis nem sikerül a versengésben érvényesülni, azok társadalmi helyzete kétséges. A kérdés az, hogy a versenyből kiesett, magára maradt emberek és vállalkozások sorsa mi legyen. Mi történjék a munkahelyüket és ezzel megélhetésüket is elvesztőkkel? A haladás híveinek válasza az, hogy nem szabad őket magukra hagyni. Nem elegendő, társadalmilag és etikailag is elfogadható válasz, hogy mindenkinek rendelkezésére kell bocsátani a közjavakhoz való hozzáférést (esélyegyenlőség) és ki-ki a maga ereje, tehetsége szerint éljen azokkal. Tisztességes válasz az, ha a közösségek nem hagyják magunkra az elesetteket, hanem közösen segítik nemcsak a hozzáférést, de a hozzájutást is a lehetőségekhez. A betegeket akkor is ápolni kell, ha nincs pénzük, a gyerekeket akkor is iskoláztatni kell, ha a család erre nem alkalmas. A nyo-

---

morgókon akkor is segíteni kell, ha maguk is kovácsai szerencsétlen sorsuknak. A piaci – azaz azonos feltételek közti – érvényesülés a társadalom elesettjei számára nem megfelelő lehetőség, a baloldal híveinek ezen túl kell lépni.

Korrupció

A közhatalom működési zavarai közt nagy súllyal tarthatók számon a korrupciós befolyásolások, visszaélések. Nem véletlen, hogy ez a kedvezőtlen társadalmi jelen-ség elsősorban a közszférát fertőzi. A hatóságok korrupciós kitétsége nagy, mert szuverén döntési jogosítványaik az általános piaci környezetben árucikként is mű-ködnek. A köztulajdonú vállalatok, amelyek egyben jelentős közpénz felhasználók, nélkülözik a gondos gazdát. A bürokratizált és intézményesített ellenőrzési rendsze-rek hatástalanságának iskolapéldái az olyan vizsgálatok, amelyek megállapításai semmire sem kötelezik a döntéshozókat.

Jóléti állam

A jóléti állam lényege az, hogy a jövedelem-központosítás jelentős részét az állam azoknak a jóléti és szociális vívmányoknak a fenntartására fordítja, amelyek a rászor-ulókat segítik a méltányos élethez. Ennek olyanok a feltételei, mint elegendő bevétel, a rászorultak megfelelő kiválasztása, az alapellátást megtestesítő szolgálta-tás körének meghatározása – ezt lehet nemzeti minimumnak is tekinteni – és az ellátó hálózat működtetése. A jóléti állam nem azt jelenti, hogy az államnak több adót kell beszednie. Ennél sokkal jelentősebb az a megfontolás, hogy mit nem kell a költségvetésnek támogatnia. Első helyen áll ebben a piacgazdaság, a verseny-szféra. A jóléti állam a piacgazdaság önműködő erejére támaszkodva a gazdaság megsegítése helyett a jóléti programokat kell, hogy felkarolja.

A jóléti állam fenntartásának feltétele, hogy csak a rászorultak részére biztosítsa-nak szociális szolgáltatásokat. Az általános, állampolgári jogon juttatott szolgálta-tásokat jelentősen korlátozni lehet azoknál, akik vagyoni és jövedelmi helyzetüknél fogva képesek a maguk ellátására. Részükre nem indokolt a közjavak ingyenes szol-

---

gáltatása. A jóléti állam elképzelésről tudni lehet, hogy csak növekvő gazdaság, jövedelemtermelő képesség körülményei közt tarthatók fenn. Amennyiben a központi jövedelmek legfőbb forrása, a gazdaság nem tudja biztosítani a jóléti szolgáltatások fedezetét, akkor azokat annak ellenére is mérsékelni kell, hogy hanyatló gazdaság idején a rászorultság növekszik. Egy ideig a tartalékok terhére ezt a feszültséget lehet kezelni, de a jóléti politika csak viruló gazdaság mellett életképes. A jóléti szolgáltatásoknak azonban van egy olyan minimuma, amely minden állampolgárt megillet attól függetlenül, hogy képes lenne-e azt saját pénzéből is megfizetni. Lényegében a közoktatás, az alapvető egészségügyi ellátás, a szociális támogatás és nyugdíj ellátás tartoznak ezen nemzeti minimum fogalmába.

Szabadság

A szabadság az önrendelkezés, önmegvalósítás eszméje. A szabadság a lehetőséget és annak kihasználását jelenti. Ebben az értelemben is a piacgazdaság alapja, amelynek lényeges jellemzője a szabad vállalkozás.

Egyenlőség

Az egyenlőség eredetileg a törvény előtti egyenlőséget, a társadalmi helyzet alapján történt megkülönböztetés megszűnését fejezte ki. Mai értelmezésben ezen túl a társadalmi esélyek egyenlőségét, a lehetőségekhez való hozzáférés egyenlőségét, az arra való törekvést és jogot fejezi ki.

Testvériség, szolidaritás

A testvériség a haladás híveinek a szolidaritást, az együttműködési hajlamot, a gondok és javak elosztásának természetét fogalmazza meg. A szolidaritás azt is jelenti, hogy a hatékonysági követelményeknek semmilyen szinten sem megfelelő emberek számára is biztosítani akarják a létminimumot. Ezt szolgálják a szociális rendszerek. Még a züllött, semmiféle közösségi felelősséget nem vállaló, sőt bűnöző emberek számára is biztosítják a megélhetési minimumot. Más oldalról – és ez

---

fontosabb – a szolidaritás a hátrányos helyzetbe vagy körülmények közé sodródott emberek, csoportok számára biztosít fennmaradási, kilábalási és reménykeltő esélyeket.

Méltányosság

A méltányosság a méltóság megjelenése, amikor a társadalom tagjai részesülhetnek mindabban, ami önbecsülésükhöz, önmegvalósításukhoz szükséges. Az emberi méltóság védelme olyan alapvetés, amely a jogrenden kívül a társadalmi szokások, normák tartalmát és irányát is kifejezi. A méltányos élet elsősorban a gazdasági és társadalmi feltételek összehangolását jelenti. A méltóság a társadalomban való elhelyezkedés úgy, hogy az érintetteket elégedetté teszi.

Igazságosság

A haladás számára meghatározó etikai alapvetés az igazságosság, amely a rászorulókat, szegényeket, elnyomottakat, hátrányos helyzetűek érdekeinek képviselőit és szolgálatát jelenti. A társadalmi igazságosság, mint egyenlő feltételek érvényesülése különösen két területen gyengékedik. Az egyik az önhibájukon kívül kedvezőtlen helyzetbe kerültek megsegítése. Számukra a közösség némi méltányossági juttatáson kívül nagyon korlátozottan tudja megteremteni az átlagos életvitel lehetőségét. A másik probléma az, hogy a nagyon gazdagok által felhalmozott javak megszerzésének sem kizárólag személyes hatékonyságuk vagy ügyességük következménye. A közállapotok, a társadalmi berendezkedés kínálja azokat a lehetőségeket, amelyekkel a tehetősebbek meggazdagodnak. Bár úgy is felfogható, hogy ezek a lehetőségek mindenki számára egyként adóttak, de a valóság nem ezt tükrözi.

Az igazságosság és a hatékonyság elveinek érvényesülése során gyakran találkozni azzal, hogy az egyik kiszorítja a másikat. A baloldali gondolkodás alapvetése, hogy az igazságosság az emberek számára fontosabb, mint a hatékonyság. Az igazságosság védelme magasabb társadalmi érdek, mint a hatékonyság szolgálata.

Gazdaság

A gazdaság működése erőforrások felhasználását jelenti. A gazdaság ereje többek közt éppen abban van, hogy ez az ágazat rendelkezik nem csak a jövedelemtermelő képesség zömével, hanem a társadalmi erőforrások jelentős részével vagy azok felett is. Az erőforrások feletti rendelkezés lehetősége pedig nem más, mint a hatalom. A gazdaság ebben az értelemben közvetlen hatalmi tényező. A vállalatok, a gazdaság legismertebb erőforrásai a következők:

1. Pénz, pénztőke és minden, ami pénzért közvetlenül megvehető (anyagok, gépek, ingatlanok, anyagi értékű jogok)
2. Emberi erőforrások, melyekkel a vállalatok csak korlátozottan, nem tulajdonosként rendelkeznek
3. Környezet, amelynek fel- és kihasználása különleges szabályok és szokások szerint történik
4. Kapcsolatok és információk, melyek a konkrét üzleti műveletek megvalósításához járulnak hozzá. A kapcsolati háló intézményesült, átfogó rendszere maga a piac
5. Bizalom, amely a gazdasági élet kenőanyaga, katalizátora
6. Technológiai és vezetési tudás, tapasztalat, szervezeti alkalmasság
7. Érintettek, akik valamilyen módon kapcsolódnak a vállalkozási tevékenységhez. A legjelentősebb érintettek a tulajdonosok, alkalmazottak, vezetők, vevők, beszállítók, szerződött és szerződésen kívüli partnerek, helyi közösségek, az adószedő és központi forrásokat elosztó intézmények, pénzügyi vállalkozások.

A vállalatokat közvetlenül a tulajdonosok és befektetők, azok megbízottai, a vezetők és kisebb mértékben az alkalmazottak és az érintettek irányítják. A szereplők közti munka, hatáskör és felelősség megosztás keretszabályok és megállapodások formálják. Léteznek továbbá lélektani (pszichológiai) szerződések a gazdasági szereplők egyes csoportjai közt.

A humán tőke

A haladás, a baloldali gondolkodás szemében a legjelentősebb gazdasági tényező az emberi tőke. A baloldal feladata az, hogy az emberek érdekeit fogalmazza meg és képviselje. Úgy tűnik, a pénztőke természetéből következik, hogy érvényesülnek tulajdonosaik gazdasági és társadalmi céljai. A pénzben kifejezett érdekek magukért beszélnek. Az elmúlt évtizedek alatt a világon olyan jelentős pénztőke felesleg gyűlt össze, annyi hozzáférhető pénzforrás áll rendelkezésre, hogy a pénz természetének egyes korábbi sajátosságai – például korlátozott rendelkezésre állása – egyébként is átértékelésre szorulnak.

Az emberi tőke esetében a pénzhez hasonló, mondhatni természetes érdekérvényesítés gyengébb. A pénztőke képes saját gyarapodási, befektetési és egyéb érdekeit közvetlenül érvényesíteni, kifejezni. Az emberek azonban ezt nehezebben érik el. A történelem során a munkásmozgalom, az érdekképviseletek, a szociáldemokrácia, vagyis a baloldal karolta fel a munkavállalók érdekképviseletét. Ezt a problémát az emberi tőke fogalmával összefüggésben lehet értelmezni.

Az emberi tőke társadalmi értékének emelése nem csak a foglalkoztatás és a személyes jövedelmek növelésével, az infrastruktúra jobbitásával lehetséges. A szociális ellátás, az oktatási és képzési rendszer, az egészségügyi ellátás és biztosítás, a nyugdíjrendszer, a kulturális javak és szolgáltatások, a média elérhetősége mind jelentős közvetlen alkotó elemei az emberekből álló társadalmi tőkének.

Foglalkoztatás

A társadalomban munkát végző, jövedelmet termelő embereket munkaerőnek is nevezik. Azt a kapcsolatot, ami a munkahelyek és az egyes emberek közt kialakul, foglalkoztatásnak hívják. A foglalkoztatás egyszerre egyéni, vállalati és közösségi (társadalmi) fogalom.

Az egyének oldaláról közelítve a foglalkoztatás a meghatározó megélhetési forma. Nemcsak jövedelemszerzési lehetőséget jelent, hanem beilleszkedési keretet, társadalmi játék- és mozgásteret is. Az emberek nem csak azért dolgoznak, hogy

---

pénzt keressenek a megélhetéshez, a jólétükhöz. A munkavégzés ugyan nem elemi létszükséglet, de az önmegvalósítás munka nélkül igen korlátozottan lehetséges.

A foglalkoztatásból kimaradók a haladás szempontjából nézve javarészt olyanok, akik nem saját elhatározásukból maradtak ki a jövedelemszerző munkából. Az ő részükre a foglalkoztatás megszervezése jelentős személyes és társadalmi érdek.

A foglalkoztatottság növelése az érintett emberek és a politika részéről erőteljes törekvés. A foglalkoztatási, munkaerőpiacon a nyilvántartható kereslet és kínálat érdemben eltér a valóságtól. Kínálati oldalon a nyilvántartott munkanélküliek mellett a valóságban ott vannak még azok, akiket nem vettek nyilvántartásba. Mellettük ismertek a fekete és szürke foglalkoztatottak, akik ugyancsak munkaerő-kínálatot jelentenének, ha az adminisztratív viszonyok ezt nem rejtenék el. Igen jelentős a valamilyen rendszeres ellátást, támogatást, nyugdíjat, járulékot szerzett emberek száma is, aki szívesen vállalnának még munkát (részben végeznek is), de a piacról részben kiszorultak, mondván, hogy a megélhetésük más forrásokból biztosított. Utalni kell a kínálati oldal tartalékai közt azokra is, akik a szokásos alkalmazási feltételek közt nem tudnak vagy akarnak munkát vállalni, de rugalmasabban, távolról vagy otthon végezhető formában, nem állandó jelleggel ők is bevonhatók a munkaerő iránti igények kielégítésébe. A keresleti oldal is torz képet mutat. Nem jelennek meg a munkaerőpiacon a fekete és szürke foglalkoztatottak. Az alkalmi és időnyomunkások iránti igény is döntően rejtve marad. Sok olyan munkahely és munkaalkalom is ismert, amely a foglalkoztató számára felesleges, de valamilyen meggondolásból mégis alkalmaznak embereket. A közszolgálatok, a közigazgatás, a bürokrácia jellemzően kitermel ilyen megoldásokat, de esetenként a családi vállalkozások is „eltartanak” embereket.

A társadalom foglalkoztatási igényeinek megszervezését gyakran – nem egészen helyesen – munkahelyteremtésnek, erre irányuló politikának nevezik. Elég általános az a megközelítés, hogy az államnak, az önkormányzatoknak a foglalkoztatás színvonala emelése érdekében munkahelyeket kell teremtenie. Különböző átmeneti és tartós intézkedések is születnek ennek érdekében, amelyek a közös-

---

ségi költségvetések terhére igyekeznek javítani a foglalkoztatottságon. Egyrészt a munkáltatókat ösztönzik arra, hogy növeljék, válság idején legalábbis ne csökkentsék a foglalkoztatás mértékét. Az állammal kötött szerződések egy része – például a magánosításban, közbeszerzésben – azt is tartalmazza, hogy a foglalkoztatást meghatározott ideig nem szabad csökkenteni. Másrészt a közösségek közvetlenül is igyekeznek, például közmunka formájában foglalkoztatási lehetőségeket szervezni. Mindezek a törekvések ugyan lehetnek nemes szándékok, de a foglalkoztatás alapvető problémáját ellentmondásosan közelítik. A munkaerő- és munkahelypiac úgy működik, hogy ha van tényleges piaci kereslet a foglalkoztatásra, akkor azt kielégítik. Ha nincs kereslet, akkor a mesterséges foglalkoztatási keresletélénkítő módszerek szembe kerülnek a piacgazdaság általános törvényeivel.

Érdekképviseltek

Néhány országban, így Magyarországon is intézményesítették a munkavállalók (érdekképviselési szerveinek) és a munkáltatók hasonló szervezeteinek, valamint az állam párbeszédét. Ez az intézmény egyes vonatkozásokban, például a minimális bérek mértékének megállapításában jogokat is kapott. Más összefüggésekben a dolgozókat képviselő szervezetek, mint szakszervezetek, üzemi és egyéb képviselési tanácsok ugyancsak jogokat szereztek. Ilyen a vállalatirányítási rendszerben, a felügyelő bizottságban való részvétel joga, a kollektív szerződés vagy kollektív munka-megállapodás kötésének joga, sztrájk szervezés joga, stb. A dolgozói érdekképviselési rendszerek mindig is törekedtek politikai szerepek betöltésére, és ma sincs másképp. Társadalmi jelentőségük – elsősorban eredeti érdekvédelmi feladatuk szerint – a foglalkoztatottak reálbérének, reáljövedelmének és munkahelyének védelme. Az egyéb helyzeteket a munkajog meglehetősen jól, körültekintően védelmezi. Ahol alkura kerülhet sor, az elsősorban a jövedelem és a kiegészítő ellátások mértéke illetve a törvényekben elég pontosan körülírt juttatások, járandóságok, kedvezményeket meghaladó szintek kialakítása.

A reáljövedelem megőrzése körüli alkuk célja annak emelése, melyre a gazdaság egésze vagy valamely vállalkozás egyedi helyzete adhat alapot. Az érdekképviseltek szerepe továbbá a nyugdíjasok jövedelmének karbantartása és a szociális ellátás rendszerének védelme. Ezeket többnyire civil szervezetek képviselik, amelyek némelyike még tárgyalási és egyezségkötési jogosítványokat is kiharcolt. Civil érdekvédelem illeti meg a társadalom minden résztvevőjét.

A baloldali gondolkodás változása

A világ változásai arra készítették a baloldali gondolkodókat is, hogy vizsgálják felül eszméiket. Ennek során több olyan nézet átértékelése vált szükségessé, amelyek korábban a baloldal alapvetései voltak.

A következőkben bemutatunk néhányat ezek közül.

1. A baloldal már nem a társadalom átalakítását, a fennálló rendszer megdöntését és helyébe más, igazságosabbnak vélt rendszer bevezetését tekinti céljának. A baloldal elfogadja a kialakult (demokratikus, alkotmányos és piaccgazdasági) társadalmi berendezkedést és fő célja a társadalmi haladás képviselote, szolgálata, ezen belül az elesettek képviselote.
2. A baloldal korábbi önmeghatározása szerint a társadalmi változások motorja volt. Ma baloldal, mint a társadalom élő lelkiismerete jelenik meg. A lelkiismeretesség a baloldal részéről felelősségtudatot, értékválasztást és ezzel vállalást jelent a kor és a jövő állapotáért.
3. A hagyományos baloldali gondolkodás szerint a meghatározó társadalom-átalakító politikai erő a munkásosztály és szövetségesei vezetését vállaló párt. A mai baloldal elfogadja és értékeli más politikai erők haladást szolgáló szándékait és cselekedeteit is.
4. A baloldal saját korábbi (proletár-) diktatúrára támaszkodó társadalom berendezkedési nézeteivel szakított, elfogadja és támogatja a többpárti demokratikus, alkotmányos jogállamiságot.

-
5. A baloldal túllépett a demokrácia olyan felfogásán, hogy az a többségi akarat érvényesülését jelenti. A baloldali demokrácia felfogás az érintettek hatékony érdekképviselését, saját ügyeikbe való beleszólást is jelenti.
  6. A baloldal felismerte, hogy a piacgazdaság működési keretei, így a magántulajdon, a szabad vállalkozás, a verseny nagyobb gazdasági eredményekhez vezetnek, mint más gazdaság szabályozási módszerek.
  7. A hagyományos baloldali gondolkodás alapja a kapitalizmus kritikája volt. Ennek keretei kiszélesedtek, a kapitalizmus felszámolására irányuló törekvések helyébe az általános társadalmi rendszer kritikák erősödtek meg.
  8. A baloldal legfőbb politikai célja már nem (csak) a kizsákmányolás megszüntetése, hanem az embereket szorongató kiszolgáltatottság mérséklése.
  9. A baloldali ideológia alapja már nem csak a dialektikus materializmus, mint ismeretelméleti alapvetés. A baloldal filozófiai támasza az erkölcsstan, a társadalmi igazság (érzet) alapján működő politikai rendszer képviselője.
  10. A baloldal korábbi általános felfogása a közösségi érdekek elsődlegességét tükrözte az egyéni érdekekkel szemben. Azóta felismerték, hogy az egyéni boldogulás nélkül a közjó nem valósítható meg, nem is értelmezhető. Ezért a baloldali értékrendben az egyéni és közcélok egyformán megjelennek.
  11. A társadalom szerkezetét a baloldal hagyományosan a munkamegosztásban elfoglalt helyzet, illetve a tulajdonviszonyok alapján értelmezte. Ennek fontosságát nem vitatva, ma már jobb társadalommagyarázatot ad a hatalomhoz való viszony, az abból való részesedés és szerepvállalás alapján értelmezett társadalmi kép.
  12. A társadalom előtt álló célok közé a baloldal beépítette a környezettudatos magatartás és a foglalkoztatottság növelése iránti igényeket is.
  13. A baloldal korábbi nézetei arra épültek, hogy csak egyféle társadalmi igazság létezik. Ezzel szemben ma már az értékek pluralizmusa elfogadott álláspont, nem is határozható meg olyan „tökéletes” és megvalósítható társadalmi kép, amely megteremtése a baloldal kizárólagos célja lehetne.

-
14. A közösségi jólét megteremtését sokáig a jóléti államról kialakított nézetek képviselték. A baloldal igazodva a társadalmi realitásokhoz ezt úgy értelmezi, mint az alapellátási funkciók társadalmi minimuma megteremtésének igényét. A jólétet olyan mértékig és megoldásokig lehet értelmezni, ameddig azok fenntarthatóak.
  15. A baloldal korábbi hatalom- és államfelfogása a központi hatalom elismerése mellett erőteljesen kiegészült a kisebb érdekközösségek önállósága és döntési szabadságának elismerésével is (autonómia és szubszidiaritás).
  16. A piacgazdaságokra hagyományosan jellemző versengés felfogást a baloldal kiegészíti az együttműködés hatékonyságot növelő szemléletével, a társadalmi szolidaritás fontosságával.
  17. A piacgazdaságokra korábban jellemző egyéni (vállalati) érdekek érvényesítése a baloldali gondolkodás szerint együtt kell, hogy járjon a közösségi érdekek megvalósulásával.
  18. A korábbi baloldali mozgalmak fő céljai közt jelentős volt a harc a bérek védelméért. A modern baloldal ezt kiegészítve a munkahelyek védelmét tartja társadalompolitikája egyik fő pillérének.
  19. A hagyományos baloldal erőteljesen fellépett a gazdagok, a gazdagság társadalom megosztó jelenségei ellen. A mai baloldal ezzel szemben figyelmét elsősorban a szegénység, a kirekesztettség felszámolására irányítja.
  20. Az internacionalizmus korábbi baloldali törekvései helyébe az európai (atlanti, nyugati) értékrend képviselője került.
  21. A baloldali gondolkodás korábban a nemzeti kérdéseket elhanyagolta. Ma már a sajátos nemzeti problémák, a nemzeti sorskérdések és útkeresések beépültek a baloldali gondolkodásba.

Köszönetet illeti azokat, akik javaslataikkal, észrevételeikkel,
tanácsaikkal, gondolataikkal hozzájárultak ennek a kiskáténak
a megfogalmazásához.

Közülük is kiemelem Haris Évát, Nagy Dénes Lajost, Némethy Paulát,
Rozsnyói Istvánt és Várkonyi Mihályt.

Angyal Ádám

2010. november

Jelen kiadvány idézése, másolása és tárolása bármilyen formában megengedett a szerzőre és a kiadóra való hivatkozással. A szerző szándékaival ellentétes részleges idézés, kiemelés, értelmezés vagy változtatás hamisításnak minősül.

Felelős kiadó:
Simon Gábor
Magyar Szocialista Párt Választmánya

Felelős szerkesztő:
Haris Éva

ISBN 978-963-08-0486-8

Kedves Barátaim!

Az MSZP Választmány új kezdeményezést indít útjára: vitafüzeteket készítünk és juttatunk el hozzátok a párt megújulásának jegyében.

Első kötetünket tartod a kezdedben, melyet a Stratégiai Bizottság kezdeményezésére és ajánlásával Angyal Ádám írt meg és a Választmány ad ki.

A hiánypótló munka a baloldal alapértékeinek megfogalmazására, a piacgazdaság kritikájára, a közelmúlt értékelésére és a kor fő kérdéseinek a baloldali értékek mentén való megválaszolására tesz kísérletet enciklopédia formában.

Füzetünk vitaanyag, kérjük, hogy a szervezetetekben folytassatok vitát róla és osszátok meg velünk véleményeteket.

Köszönjük Angyal Ádámnak az összefoglaló munkát és köszönjük Nektek, hogy részt vesztek a vitában.

Jó olvasást kívánok!

Simon Gábor
az MSZP Választmány Elnöke